

Письменний В. В.,

докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

АДАПТАЦІЯ ПІДСИСТЕМИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПОЛЬЩІ ДО ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. Вивчено досвід функціонування підсистеми майнового оподаткування Польщі. Зокрема, у цій державі податком на нерухомість оподатковуються земля, будівлі або їх частини, будівлі або їх частини, пов'язані з веденням бізнесу, а податок на транспортні засоби має обмежену базу оподаткування та, головне, стосується власників вантажівок, тягачів, напівпричепів і причепів, автобусів. Встановлено: для побудови в Україні ефективної підсистеми майнового оподаткування, крім вдосконалення на основі польського досвіду елементів оподаткування й механізму справляння майнових податків, необхідно активно розвивати ринки землі, нерухомості та транспортних засобів шляхом їх лібералізації і виведення з "тіні" й разом підвищення потребує рівень податкової культури населення.

Ключові слова: доходи місцевих бюджетів; система місцевого оподаткування; підсистема майнового оподаткування; місцеві податки і збори; майнові податки.

Rysmennyi V. V.,

Doctoral student of the Department of Finance named after S. I. Yurii, Ternopil National Economic University, Ternopil

ADAPTATION OF THE PROPERTY TAXATION SUBSYSTEM OF POLAND TO THE PRACTICE OF UKRAINE

Abstract. The experience of functioning of the subsystem of property taxation of Poland is studied. In particular, in this state, the tax on immovable property is taxed on land, buildings or parts thereof, buildings or parts thereof related to the business, and the tax on vehicles has a limited tax base and mainly applied to the owners of trucks, tractors, semitrailers and trailers, buses. It is determined that for the development of an effective subsystem of property taxation in Ukraine, apart from the improvement on the basis of the Polish experience of the elements of taxation and the mechanism for collecting property taxes, it is necessary to actively develop land, real estate and transport markets through their liberalization and withdrawal from the "shadow" and, at the same time, improvement requires the population tax culture level.

Key words: local government revenue; local taxation; property taxation subsystem; local taxes and fees; property taxes.

Постановка проблеми. Місцеве оподаткування в Україні та Польщі зародилися практично одночасно, втім, їх розвиток відбувався по-різному. Незважаючи на низку схожих за елементами оподаткування та механізмом справляння місцевих податків і зборів, вітчизняна підсистема майнового оподаткування ефективно почала функціонувати не так уже давно. У ній податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, було впроваджено у 2011 р., а до 2014 р. аналоги транспортного податку та плати за землю належали до загальнодержавних податків. Натомість ще з 1990-х рр. із власників землі та будівель у Польщі справлявся податок на нерухомість й окремо оподатковувалися транспортні засоби.

Відмінності в економіці цих держав, їх географічному розташуванні, демографічному складнику населення, природно-кліматичних умовах і екологічних особливостях розвитку визначили різний податковий потенціал майнових податків та їх вплив на формування фінансової самодостатності території. Не менш важливе значення мало дотримання громадянами законодавства, зокрема виконання конституційного обов'язку сплачувати податки в порядку і розмірах, встановлених законом. Для України це питання досі постає гостро, адже підсистема майнового оподаткування не відповідає потребам суспільства й носить деструктивний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних бібліографічних джерел, у яких вивчалися питання зарубіжного досвіду місцевого оподаткування, необхідно виділити публікації В. Л. Андрушенка [1], В. В. Зайчикової [2], О. П. Кириленко [3], А. І. Крисоватого [4], Л. Л. Тарангул [5] та інших. Їхні наукові доробки мають глибокий, проте неспеціалізований характер. Поза увагою залишаються маловивчені проблеми майнових податків, які в державах із розвинутою ринковою економікою є основою фіскалу на місцевому рівні. Тому за основу дослідження візьмемо праці польських вчених Т. Восводіч [6], М. Козловської [7], Г. Овчирчик-Шпаковської [8] і Ю. Рогальської [9].

Постановка завдання. Вивчення досвіду функціонування підсистеми майнового оподаткування в Польщі та вдосконалення на його основі елементів оподаткування й механізму справляння майнових податків в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною функцією вітчизняних майнових податків є фіскальна, спрямована на збільшення дохідної частини місцевих бюджетів. Наслідком цього стало те, що більшість платників податків не відчують довіру до системи розподілу бюджетних коштів. Високі податки впливають на економічну поведінку громадян, змінюють морально-етичні норми і змушують пристосовуватися до жорстких умов фіскалу. В оподаткуванні принципам суспільної етики протистоїть індивідуальний прагматизм, доцільність сусідує з егоїзмом [1, с. 282]. Збалансованість розвитку підсистеми майнового оподаткування в Польщі потребує її вивчення з метою адаптації до українських реалій.

Досить стримано за змістом, але прагматично про роль майнових податків писала М. Козловська. Місцева влада має можливість формувати доходи з цих джерел й, тим самим, забезпечувати соціально-економічний розвиток територій [7, с. 8]. У Польщі, як і в більшості унітарних держав із фінансово сильним місцевим самоврядуванням, така роль відводиться декільком податкам, серед яких чільне місце займають податки на нерухомість і транспортні засоби. На сучасному етапі Україні потрібні не “косметичні” зміни їх аналогів і, якщо не переписувати заново податкове законодавство, то це має відбуватися в контексті зближення зі стандартами ЄС.

Тим паче, що показники надходження майнових податків у Польщі перевищують навіть найбільші значення в Україні (рис. 1). Якщо взяти за основу дослідження 2016 р., польська підсистема майнового оподаткування у ВВП займала 1,2%, тоді як в Україні – 1,0%. Більш суттєво відрізняється питома вага податків на нерухомість і транспортні засоби, порівнюючи з податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, платою за землю та транспортним податком, у податкових надходженнях (відповідно 29,2% та 17,0%) і доходах місцевих бюджетів (відповідно 20,5% та 6,8%). Хоча пікове

значення ці податки мали у 2013 р., з того часу їх динаміка дещо сповільнилася.

Як джерело доходів для місцевої влади, зазначає Ю. Рогальська, майнові податки виконують дві функції – фіскальну та стимулюючу [9, с. 136]. З одного боку, стабільні податкові надходження до місцевих бюджетів дають змогу цим органам реалізувати покладені на них функції й завдання. З іншого боку, право податкової ініціативи щодо впровадження цих податків, встановлення податкових ставок або використання пільг спонукає місцеву владу впливати на місцевий розвиток, у тому числі в частині залучення зовнішніх інвесторів. Натомість в Україні ці функції виконує тільки один зі складників підсистеми майнового оподаткування – плата за землю.

За твердженням Г. Овчирчик-Шпаковської, майнові податки є складною правовою конструкцією реалізації певних ідей і цілей, вираженням соціально-політичних та економічних концепцій [8, с. 153]. У підсистемі майнового оподаткування Польщі вдалося досягнути головних імперативів оподаткування. По-перше, податки на нерухоме майно і транспортні засоби сприяють детінізації майнових відносин через встановлення реальних власників майна та зменшення можливостей отримання необґрунтованих податкових пільг. По-друге, розвивають інститут приватної власності та забезпечують ефективне функціонування середнього класу, на який опирається ця держава.

Зрештою, будь-які нововведення в майнових податках у Польщі не завжди сприймалися добре з боку платників податків. Із цього приводу Т. Восводіч зазначив, що формуванню активної податкової політики перешкоджає прагнення до мінімізації податкового тягаря і призводить до соціальної напруженості [6, с. 294]. Ідеальних податків немає, тому до цього дня податкова творчість демократичних урядів і тоталітарних режимів не припиняється в усіх державах світу. Вони намагаються сформувати таку архітектуру відносин, яка дозволила б мобілізувати до місцевих бюджетів достатній обсяг коштів, не пригнічуючи розвитку економіки.

Підсистема майнового оподаткування в Польщі сформувалася в 1991 р. з прийняттям закону “Про місцеві податки і збори”, який зі змінами та доповненнями досі регламентує питання місцевого оподаткування. Складниками цієї підсистеми є податки на нерухомість (оподатковуються земля, будівлі або їх частини, будівлі або їх частини, пов’язані з веденням бізнесу) і транспортні засоби (рис. 2). З того часу через широку базу оподаткування, ефективні податкові ставки й визначений перелік податкових пільг їм вдалося стати бюджетоутворювальними джерелами. Незважаючи на численні спроби оподаткування майна, у складі місцевого оподаткування в Україні їх аналоги з’явилися пізніше.

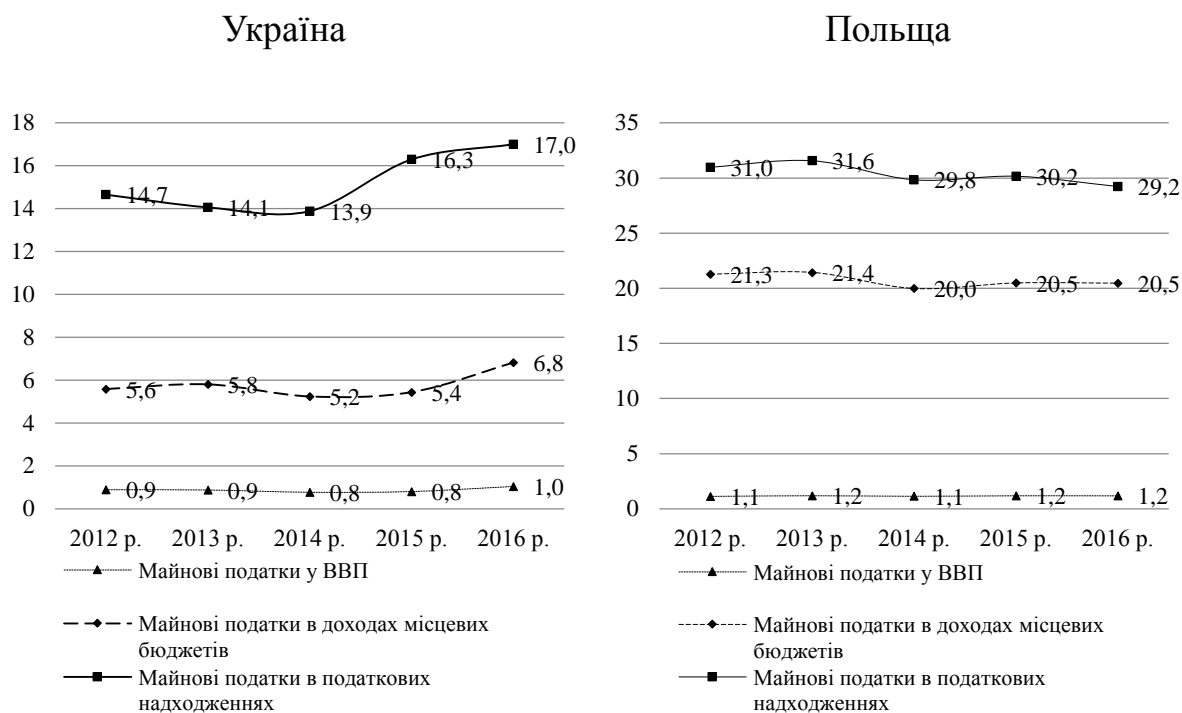

Рис. 1. Показники надходження майнових податків в Україні та Польщі за 2012-2016 рр.
Примітка. Побудовано на основі [10, с. 33; 11].

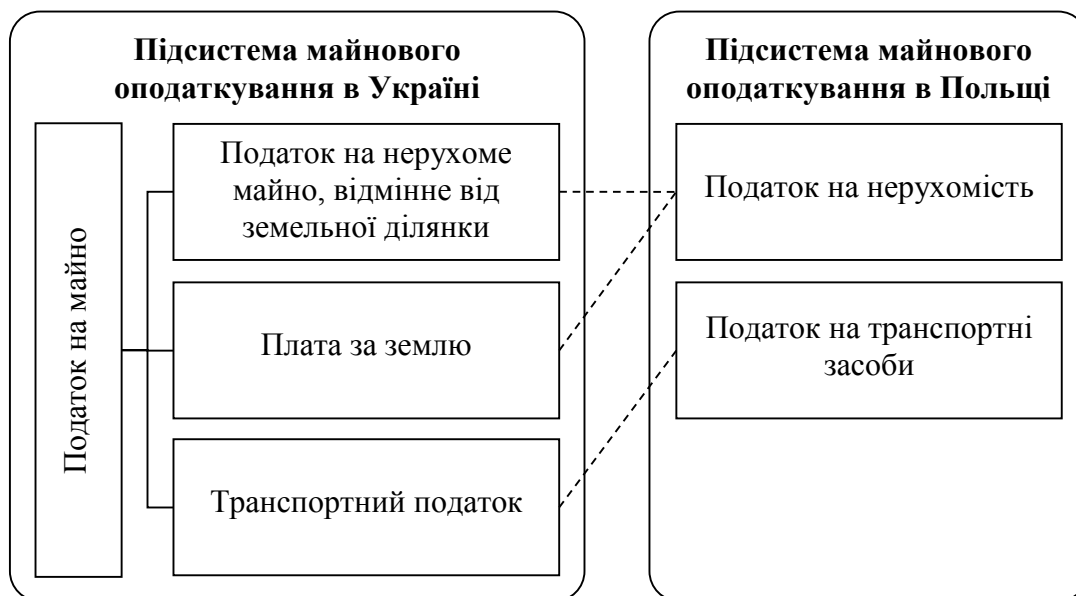

Рис. 2. Підсистеми майнового оподаткування в Україні та Польщі
Примітка. Побудовано на основі [12; 13].

Так, у 2014 р. у вітчизняній податковій системі з'явився порівняно новий податок – транспортний. Його праобразом можна вважати податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, який був одним з інструментів фінансування утримання, будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних шляхів, а також проведення природоохоронних заходів на водоймах. Метою ж впровадження „нового” податку стало

приведення у відповідність до загальносвітових вимог підсистеми майнового оподаткування. Щоправда, ця ініціатива була провалена через низькі надходження транспортного податку до місцевих бюджетів.

У Польщі вплив податку на транспортні засоби на формування фінансової самодостатності території досить вагомий – понад 1 млрд зл. Упродовж 2012-2016 рр. темп зростання його надходження до

місцевих бюджетів у середньому становив 3,4%, водночас відсоток виконання плану дорівнював 100% (табл. 1). Водночас він має обмежену базу оподаткування і стосується власників: вантажівок із допустимою повною масою понад 3,5 т; сідельних та баластних тягачів, пристосованих до використання разом із напівпричепом і причепом із допустимою повною масою від 3,5 т; напівпричепів та причепів, які разом із моторним транспортним засобом мають допустиму масу понад 7 т; автобусів.

В Україні плата за землю справляється з власників земельних ділянок, паїв і землекористувачів. Переведення її до складу місцевих податків і зборів дало змогу частково зблизитися з аналогічним податком у Польщі. Зокрема, критерієм для оподаткування земельних ділянок у цій державі служить їх класифікація згідно з кадастровим обліком земель та будівель. Ділянки, які належать до орних земель, або ж покриті лісами й чагарниками на сільськогосподарських землях, обкладаються сільськогосподарським податком, ліси – лісовим податком, у той час як ділянки, пов'язані з веденням бізнесу, підпадають під оподаткування нерухомості [14].

“Польський” податок на нерухомість є універсальним платежем. Він справляється не тільки з землі (крім орної землі та лісу, не пов'язаних із веденням бізнесу), а й будівель або їх частин, будівель або їх частин, пов'язаних із веденням бізнесу. Така універсальність проявляється у вузькому переліку об'єктів, які не оподатковуються: нерухомість іноземних держав або міжнародних організацій, дипломатичних представництв тощо; земля під поверхневими водами, за винятком озер і штучних водойм; нерухомість або їх частини, що використовуються органами державної та місцевої влади; земля, зайнята під дорогами загального користування, за винятком платних автомобільних доріг.

Потенційно для адаптації до вітчизняної практики можна розглядати базу оподаткування податку на нерухомість. Зокрема, для землі нею є

площа земельних ділянок, для будівель або їх частин – площа, для будівель або їх частин, пов'язаних із веденням бізнесу, – вартість нерухомості, а в разі повністю амортизованих будівель – їх вартість на 1 січня року, у якому проводилася остання амортизація. В Україні для податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, база оподаткування визначається за загальною площею об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, а для плати за землю – за нормативною грошовою оцінкою або площею земельних ділянок.

Також в Україні ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, і розміри плати за землю впродовж останніх років концептуально змінилися, а технічно навіть зросли. У першому випадку для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості їх розміри не перевищують 1,5% розміру мінімальної заробітної плати, у другому випадку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, – 3%, для земель загального користування – не більш ніж 1%, для сільськогосподарських угідь – від 0,3% до 1%. Об'єктивно складно визначити, чи спрацює механізм оподаткування нерухомості за аналогією до польського досвіду без побудови економіко-математичної моделі.

Переконує тільки одне: через надмірну кількість податкових пільг податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є економічно неефективним. Низка положень Податкового кодексу України звільняють від оподаткування громадян, з огляду на їхній майновий стан та рівень доходів. Така соціальна ініціатива хоча й важлива за своєю сутністю, втім, небезпечна в алгоритмі реалізації органами влади. Адже вплив людського чинника на прийняття рішень стосовно того, хто буде сплачувати податок, а хто звільнитиметься від оподаткування, може негативно сприйматися суспільством.

Таблиця 1

Надходження податку на транспортні засоби до місцевих бюджетів у Польщі за 2012-2016 рр.

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Виконання, млн зл.	916,8	940,9	974,3	1015,5	1055,2
План, млн зл.	916,1	944,7	972,6	1005,7	1038,2
Показник виконання, %	100,1	99,6	100,2	101,0	101,6
Темп зростання, %	103,7	102,6	103,5	104,2	103,9

Примітка. Складено на основі [10, с. 33-34].

Зрозуміло, що й у державах пострадянського простору, і в державах благополучної Європи громадяни не задоволені податковою системою, при цьому основним її недоліком визначають саме несправедливість [15, с. 109]. Але можна навести й контраргументи. Значна частина вітчизняної економіки перебуває в “тіні”, її суб’єкти не тільки ухиляються від оподаткування, а й застосовують інструменти податкового планування. Підсистема майнового оподаткування побудована в такий спосіб, що не сплатити податки практично неможливо. База оподаткування майнового податку є тим джерелом, з якого отримується прибуток, тобто вона може бути основою виробничого процесу й матеріальним складником продукції.

В Україні, наприклад, не є об’єктом оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, об’єкти нерухомості, які використовуються суб’єктами малого та середнього бізнесу, що провадять діяльність у малих архітектурних формах та на ринках. Перебуваючи на спрощеній системі оподаткування, вони неефективно впливають на формування фінансової самодостатності територій. Натомість у Польщі оподаткування бізнесу є невід’ємною частиною підсистеми майнового оподаткування, тут же констатуємо вагомое фіскальне значення податку на нерухомість. Якщо у 2012 р. до місцевих бюджетів надійшло 17602,7 млн. зл., то у 2016 р. – 20774,5 млн. зл. (табл. 2).

Великі обсяги надходження податку на нерухомість до місцевих бюджетів Польщі продиктовані диференційованими розмірами податкових ставок, граничні розміри яких не можуть перевищувати: для землі, пов’язаної з веденням бізнесу, – 0,89 зл./кв. м; для землі під поверхневими водами – 4,58 зл./га; для землі, яка використовується для ведення статутної діяльності громадських благодійних організацій, – 0,47 зл./кв. м; для будівель або їх частин – 0,75 зл./кв. м; для деяких видів будівель або їх частин, пов’язаних із веденням бізнесу, – 22,86 зл./кв. м; для будівель, які використовуються

для ведення статутної діяльності благодійних організацій, – 7,68 зл./кв. м.; будівель або їх частин, пов’язаних із веденням бізнесу, – 2% вартості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загалом же після входження Польщі в ЄС було здійснено низку виважених кроків на шляху до зменшення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва й перенесення його в підсистему майнового оподаткування. Причому ці кроки базуються на ретельному аналізі особливостей держави та податкової системи. Адже перш ніж вводити новий податок, європейські реформатори ретельно зважували його ефект і наслідки для економіки. В Україні, на жаль, так ґрунтовно підходити до реформ не звикли. Вивчення польського досвіду справляння майнових податків і його адаптація до вітчизняної практики дасть змогу забезпечити адекватний вплив на формування фінансової самодостатності територій:

– майнові податки, при всіх вадах справляння, повинні базуватися на вартісній оцінці об’єкта оподаткування. У цьому сенсі Польща, хоча частково, але демонструє хороший приклад для наслідування. Незважаючи на те, що співвідношення оцінної вартості до справжньої ринкової вартості іноді може суттєво відрізнятись в межах єдиної юрисдикції [16], як зазначав В. Е. Оатс, з огляду на вдосконалення практики оцінки в останні роки це питання має розглядатися в контексті подальшого етапу розвитку вітчизняної підсистеми майнового оподаткування;

– відповідно до імперативних правил функціонування інституту місцевих податків і зборів майнові податки повинні виконувати фіскальну функцію, тобто обсяг їх надходження має бути достатнім та стабільним для фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Проте без усунення в елементах оподаткування і механізмі справляння сильно виражених соціальних пріоритетів їх існування в системі місцевого оподаткування не буде прийнятним. Крім того, за прикладом польського досвіду потрібне зміщення навантаження на бізнес;

Таблиця 2

Надходження податку на нерухомість до місцевих бюджетів у Польщі за 2012-2016 рр.

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Виконання, млн. зл.	17602,7	18729,4	18729,4	20171,3	20774,5
План, млн. зл.	17414,4	18618,8	19505,6	20191,1	20698,4
Показник виконання, %	101,1	100,6	100,1	99,9	100,4
Темп зростання, %	108,3	106,4	104,3	103,3	103,0

Примітка. Складено на основі [10, с. 33-34].

– для побудови в Україні ефективної підсистеми майнового оподаткування необхідно активно розвинути ринки землі, нерухомості та транспортних засобів шляхом їх лібералізації та виведення з “тіні”. Заразом потребує проведення широкомасштабна інформаційно-просвітницька і роз’яснювальна робота щодо пропаганди необхідності сплати майнових податків та підвищення рівня податкової культури. Невиконання цих та інших умов може призвести до побічних проблем, крім тих, які існують у державах із давніми традиціями цього виду оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Суторміна В. М. Держава – податки – бізнес (Із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки) : монографія / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.

2. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн : монографія / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.

3. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій : монографія / [за ред. О. П. Кириленко]. – Тернопіль : ТНЕУ, “Економічна думка”, 2008. – 376 с.

4. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку : монографія / [за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Кривоватого]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 459 с.

5. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) : монографія / Л. Л. Тарангул. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286 с.

6. Wojewodziec T. Wybrane elementy polityki podatkowej gmin województwa małopolskiego // Szanse i zagrożenia rozwoju polskich obszarów wiejskich w rozszerzonej Unii Europejskiej / [pod red. L. Pałasza]. – Szczecin : Wydawnictwo Wydziału Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej AR w Szczecinie, 2004. – S. 293-300.

7. Kozłowska M. Podatek od nieruchomości jako źródło dochodów własnych gminy na przykładzie gmin: zapolice, zduńska wola, margonin / M. Kozłowska // *Finanse i prawo finansowe*. – 2015. – № 2, Vol. II. – S. 7-22.

8. Owczarczyk-Szpakowska G. Polityka fiskalna gminy bydgoszcz w zakresie podatku od nieruchomości / G. Owczarczyk-Szpakowska // *Zarządzanie publiczne*. – 2010. – № 4. – S. 141-155.

9. Rogalska J. Znaczenie podatku od nieruchomości w dochodach podatkowych miasta Kielce / J. Rogalska // *Artykuły naukowe*. – 2016. – № 7. – S. 135-145.

10. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2016 / M. Błażej, K. Kobiółka, J. Kulczycka, D. Michniewicz. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny, 2017. – 147 s.

11. Звіти про виконання місцевих бюджетів України за 2012–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

13. Ustawa “O podatkach i opłatach lokalnych” z dnia 12 stycznia 1991 r. // *Dz. U.* – 1991. – № 9. – Poz. 31.

14. Соронин Л. Почему украинский налог на недвижимость не “европейский” / Л. Соронин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abcnnews.com.ua/ru/discuss/pochiemu-ukrainskii-nalogh-na-niedvizhimost-nie-ievropieiskii>.

15. Налоги и налоговое право : учеб. пособ. / [под ред. А. В. Брызгалина]. – М. : Аналитика-Пресс, 1998. – 298 с.

16. Oates W. E. Local Property Taxation: An Assessment / W. E. Oates [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pdfs.semanticscholar.org/36e1/4e7641e9655f746ac62a35e9629e6f45e36a.pdf>.

REFERENCES

1. Sotormina, V. M., Fedosov, V. M. and Andrushchenko, V. L. (1992), *Derzhava – podatky – biznes (Iz svitovoho dosvidu fiskalnoho rehuliuвання rynkovoї ekonomiky)*, Lybid, Kyiv.

2. Zaichykova, V. V. (2007), *Mistsevi finansy Ukrainy ta yevropeyskykh krain*, NDFI, Kyiv.

3. Kyrylenko, O. P. (Ed.), (2008), *Modernizatsiia mistsevykh finansiv Ukrainy v umovakh ekonomichnykh i sotsialnykh transformatsii*, TNEU, “Ekonomichna dumka”, Ternopil.

4. Krysovatyi, A. I. (Ed.), (2015), *Suchasna paradyhma fiskalnoi polityky Ukrainy v umovakh formuvannya suspilstva staloho rozvytku*, TNEU, Ternopil.

5. Taranhul, L. L. (2003), *Opodatkuvannya ta rehionalnyi rozvytok (teoriia i praktyka)*, Akademiia DPS Ukrainy, Irpin.

6. Wojewodziec, T. (Red.) (2004), *Wybrane elementy polityki podatkowej gmin województwa małopolskiego, Szanse i zagrożenia rozwoju polskich obszarów wiejskich w rozszerzonej Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Wydziału Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej AR w Szczecinie, Szczecin.

7. Kozłowska, M. (2015), *Podatek od nieruchomości jako źródło dochodów własnych gminy na przykładzie gmin: zapolice, zduńska wola, margonin, Finanse i prawo finansowe*, № 2, vol. II. ss. 7-22.

8. Owczarczyk-Szpakowska, G. (2010), *Polityka fiskalna gminy bydgoszcz w zakresie podatku od nieruchomości, Zarządzanie publiczne*, vol 4, ss. 141-155.

9. Rogalska, J. (2016), *Znaczenie podatku od nieruchomości w dochodach podatkowych miasta Kielce, Artykuły naukowe*, vol 7, ss. 135-145.

10. Błażej, M., Kobiółka, K., Kulczycka, J. and Michniewicz, D. (2017), *Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.

11. Official site of the State Treasury of Ukraine (2018), *Zvity pro vykonannya mistsevykh biudzhetyv Ukrainy za 2012–2016 rr.*, available at:

<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?-currDir=146477>.

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *Podatkovi kodeks Ukrainy, Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 13–14, vol. 15–16, vol. 17, st. 112.

13. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1991), *O podatkach i opłatach lokalnych, Dz. U*, vol 9, poz. 31.

14. Soronin, L. (2015), *Pochemu ukraïnskiy nalog na nedvizhimost ne “evropeyskiy”*, available at:

<http://www.abcnews.com.ua/ru/discuss/pochiemu-ukraïnskiy-nalogh-na-nedvizhimost-nie-ievropieiskii>.

15. Bryizgalin, A. V. (Ed.), (1998), *Nalogi i nalogovoe pravo*, Analitika-Press, Moscow.

16. Oates, W. E. *Local Property Taxation: An Assessment*, available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/36e1/4e7641e9655f746ac62a35e9629e6f45e36a.pdf>.